

Naujienu Antroji Dalis

NR. 860

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIII METAI

B. KLOVAS

BEN GURIONO ANTISEMITIZMAS

Toronto "Daily Star" vasario 28 dienos laidoje atspausdino pasikalbėjimą su buvusiu Izraelio premjeru Ben Gurion, kuris kalbėdamas apie žydų likimą Sovietų Sąjungoje, prisiminė ir Baltijos valstybes. Esą ypač ten tebėra gyvas antisemitizmas. "Mažesniuose Rusijos centruose, tokiose vietose, kaip Latvija, Lietuva, Estija ir net daugelyje Ukrainos sričių, senasis garsus antisemitizmas niekad nebuvo išrautas iš vietinių gyventojų širdžių. Tuose centruose, kur tebegyvena daugiau kaip du trečdaliai 3,000,000 Rusijos žydų, arši neapykanta jiems tebesiaučia ir dabar..."

Niekur mūsų spaudoje neteko pastebėti, kad Kanados Lietuvos Bendruomenė ar kitas kuris veiksnys būtų reagavęs į šitą didįjį melą. Argi ir mūsų veiksniai irgi galvoja taip, kaip Ben Gurionas?! Tokios nepamatuotos kalbos kaip tik ir yra viena priemonių kurstyti antisemitizmą lietuvių tarpe. Todėl kaip tik tai ir būtų priderėję reaguoti į tai ir užkirsti toms kurstančioms kalboms kelių skleisti melą.

Iš Ben Guriono pasikalbėjimo tegalima pasidaryti viena išvada, kad jis kaltina ne tuos, kurie tuos kraštus okupavę valdo, bet tuos, kurie patys yra okupacijos aukos-vietiniai gyventojai. Jis drąsiai gali kaltinti vietinius gyventojus, bet jam trūksta drąsos kaltinti valdovus, nes kitaip gali būti visas "gešefas" sugadintas. Jeigu tokias kalbas leidžia pavieniai, neatsakingi asmenys, nebūtų jokie pagrindo kreipti į tai jokie dėmesio. Bet kada tai daro buvęs Izraelio premjeras, kurį pilnai galima laikyti atsakingu valstybės vyru ir žinančiu, ką jis kalba, tai tas nesąmonės negalima praleisti negirdomis.

Ben Gurionas nėra gyvenęs tuose kraštuose ir jis tų kraštų gyvenimo sąlygų visai nepažįsta. Jei kalbama apie nežinomus dalykus, tai pirma reikia tuos dalykus gerai išstudijuoti ir tik tada kalbėti, kaip rimtiems asmenims pridera.

Ar yra kuo nors toks Ben Guriono pareiškimas pagrįstas? Čia mes ir norime pastudijuoti.

Pirmiausia jis sumaišo nukentėjusį su kaltininku ir plaka ne kaltininką, bet nukentėjusį.

Mano tikslas nėra visų tų keturių kraštų sąlygas nagrinėti. Aš manau, tai padarys patys latviai, estai ir ukrainiečiai. Aš noriu tik panagrinėti, kiek tie mesti kaltinimai yra pagrįsti Lietuvos ir lietuvių atžvilgiu.

Pirmiausia tik paimkime pačių žydų išleistas enciklopedijas. Ten tose enciklopedijose rasime plačius skyrius apie "Litviaki", kur, galima sakyti, gana objektyviai yra vaizduojama žydų padėtis ligi Pirmojo Pasaulinio Karo Lietuvos teritorijoje. Kas tuos skyrius paskaito, turėdamas visas to meto pasaulio sąlygas dėmesy, neturi jokio pagrindo sakyti, kad Lietuvoje žydai buvo lietuvių persekiojami ir jokiū būdu nerastam tam įrodymų pas pačius žydų rašytojus: juk žydai ir danginasi į Lietuvos teritoriją nuo persekiojimų kituose kraštuose. "Litviaki" ir yra tas žydų visuomenės elitas, kuris galėjo laisvai kurti, išlaikyti savo papročius, savo kalbą, savo tikybą ir praturtinti žydų kultūrą emigracijoje. Jie buvo glojami visokiomis mūsų valdovų privilegijomis ir niekas jų nevertė garbinti Dievą kitaip, kaip jie norėjo ir niekas jų nedegino ant laužų kaip eretikus. Net niekas nevertė jų keisti savo religijos, ką rodė puikios, meniškos ir gausios sinagogos ir stiprios žydų bendruomenės.

Gaila, viskas pasikeitė po Lietuvos-Lenkijos padalinimo, kada svetinieji pradėjo tas teritorijas valdyti. Tada ne tik žydai, bet ir lietuviai buvo persekiojami ir išnaudojami. Bet argi dėl to kaltė krinta žydams ar lietuviams?

To meto aš daugiau ir neliešiu, nes tai yra pačių žydų pagrindiniai išnagrinėti. Kas skaito ir moka skaityti, tas nepasidarys išvados, kad Lietuvoje vyravo koks senas ir garsus antisemitizmas, kada žydai daug kentėjo ir buvo kankinami kituose kraštuose.

Argi Ben Gurionas nieko nežino apie garsius rusų caro administracijos ruošiamus didžiulius žydų pogromus? Gal ir dėl tų pogromų jis irgi kaltina lietuvius, estus, latvius ir ukrainiečius? Ne lietuviai, latviai, estai ir ukrainiečiai šaukė: — musk žydus — gelbėk Rusiją. Net ir sovietiniai raštai dėl tų pogromų nekaltina tų kraštų vietinių gyventojų, kurie dar daugiau savuose kraštuose kenėjo nuo juodašimčių, kaip žydai.

Paimkime dabar tą laikotarpį, kai Lietuva atsistatė laisva ir nepriklausoma. Kas čia buvo skirtinga nuo kitų kraštų, kur žydai gyveno? Ar iš tikrųjų prasidėjo masiniai žydų persekiojimai ir antisemitizmas paėmė viršų? Atsistatčius Lietuvos valstybei, mes net turėjome ministerį žydų reikalams, kuriuo būdavo žydas. Žydai

DAIL. JONAS RIMŠA

(TAPYBA)

buvo Seimų atsovai, miestų tarybų ir valdybų nariai, vice — burmistras, aukšti valdininkai, teisėjai, advokatai, daktarai ir niekas jiems nedarė jokių kliūčių dėl jų kilmės. Net kariuomenėje buvo šalia kitų tikybų kapejonų rabinas žydų karių reikalams. Žydai turėjo savo mokyklas, gimnazijas valdžios šelpiamas. Tik Lietuvoje, išskyrus Palestiną, tebuvo gimnazijos su dėstoma hebrajų kalba. Kur žydų aukštosios rabinų mokyklos, garsios visam pasauliui? Menas, mokslas, prekyba, pramonė, amatai buvo žydams prieinami tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir lietuviams. Niekas neklausė žydas ar lietuvis, jei tik atitiko bendrus įstatymų reikalavimus.

Pradėjus Europoj pūsti nepalankiems vėjams, Lietuva buvo atvira visiems persekiojamiems žydams ir niekas neklausė ir nereikalavo, ar turi keturius ar penkius tūkstančius anglių svarų grynais pinigais.

Toks šviesus ir inteligentiškas asmuo, kaip vienas geriausių Vokietijos baudžiamosios teisės žinovų profesorius dr. Radbruchas ir kiti pirmiausiai rado prieglobstį Lietuvoje ir specialiai buvo jam sukurtas ordinarinio profesoriaus etatas dėstyti Lietuvos universitete. Man pačiam teko su juo kalbėti, kai jis buvo po karo Heidelbergo universiteto Teisų Fakulteto dekanas: jis pasisakė, kad apie Lietuvą ir lietuvius jis

yra geriausios nuomonės, kurie jam rėlimėje pirmieji padėjo. Jis apie joki antisemitizmą net negalvojo!

Lietuva nebuvo turtingas kraštas, pertekęs svetima valiuta. Mes turėjome, kaip ir visos valstybės tuo metu, visokių valiutos suvaržymus. Bet ar buvo toks atsitikimas, jei žydas norėjo iš Lietuvos išvažiuoti į Palestiną ar į kitus kraštus, būtų buvę jam daroma kokių kliūčių? Niekas nedarė jokių kliūčių ir net nebuvo taikomi valiutos suvaržymai, kiek tai buvo galima padaryti, nors toks išvažiavimas žymiai atsiliepdavo į mūsų krašto užsienio valiutos depozitus.

Aš nerandu jokių faktų, kad žydai Lietuvoje būtų buvę diskriminuojami Lietuvoje labiau, kaip kituose Vakarų kraštuose net šiandieną. Iš kur ta kalba apie antisemitizmą ir net seną ir garsų? Kur tie faktai? Jei koks vienas ar antras ką ir pasnėkdavo, visa valstybė ir jos piliečiai nėra už tai atsakingi. Argi jau Izraelis yra 100% laisvas nuo visokių gaivalų? Tokio ideališko krašto pasauli nėra. Nebuvo išimtis Lietuva, nėra išimtis ir Izraelis. Mūsų krašte pasakyti žydui, kad jis žydas buvo asmens įžeidimas ir už tai galėjo būti nubaustas kaip už asmens įžeidimą. Kur gi kitur pasauly taip buvo ir yra? Mūsų teismai ir valdžios orga-

(Nukelta i 2 psl.)

ČIA UŽSUKS FAUSTAS IR DON KICHOTAS

Ž. SIMANAVIČIUS, Architektas

Jau pakelti tiltai. Vilnius užsidarė nakčiai visus miesto vartus. Jau susisaukė panaktiniai Pilies, Trakų, Rudininkų, Mečininkų, Subačiaus vartų bokštuose. Gatvelėmis dar skuba, šmėkščioja miestiečių siluetai. Tai žybteli, tai vėl užgęsta švieselė Bokšto kalno požeminio bastiono angoje, mesdama ploną šviesos giją į platų griovį. Sargybų pamainos prie kaitrių židinių jau trumpina naktį ilgais kovų pasakojimais.

Prie tų židinių greit prisėsime ir mes ir pratęsimė bendrą pokalbį, nors mus nuo jų skiria... keturi šimtai metų.

Visa tai dar po žeme ir tik pradeda ryškėti restauracijos projekto brėžiniuose. Vilniuje, Subačiaus ir Bokšto gatvių kampe, numatyta šiemet atkasti ir atlikti unikalūs mūsų kultūros paminklo, XVI a. artilerijos bastiono — barbakano, pirmos eilės restauracijos darbus.

Trumpam grįžkime keturis šimtmečius į praeitį...

Mūrinė siena pastatyta gana vėlai, kai Vilniaus pilių mūrai stūksojo jau trečią šimtmetį.

Po Žalgirio pergalės sostinė kurį laiką galėjo būti saugi, tačiau XV amžiaus galė išaugo grėsminga Perekopo totorių chanystė, o jos raiteliai 1503-aisiais jau nusisubė kaimynines Naugarduko, Nesvydžiaus ir Slucko žemes. Gal būt, tai ir privertė miestiečius kreiptis į didįjį kunigaikštį Aleksandrą. Šis 1503 metų rugsėjo 6 dieną išdavė privilegiją aptverti miestą mūro siena ir pastatyti ant svarbesnių kelių penkerius miesto vartus. Pradėta statyti tais pat metais. Sieną buvo vis stiprinama. Netrukus ją saugojo jau ne penkeri, bet devyneri vartai ir dar trys gynybos bokštai.

Vienas iš bokštų, stovėjęs netoli Subačiaus vartų, buvo išvystytas į sudėtingą požeminį bastioną — barbakaną. Jau niekas nežinos, ką jis matė ir išgyveno, kol buvo apgriautas, palaidotas po miesto sąvartynu ir užmirštas, kaip dauguma pilių ir piliakalnių... Yra padavimų, kad vakarais iš šio kalno urvo išlįsdavęs baidus slibinas, je vargas tam, kuris nespėdavęs namo iš svečių ar karciamos... Laimei, atsiradęs gūvus vaikas ir atstatęs slibinui veidrodi. Pamatęs prieš save pabaisą, slibinas kritęs negyvas...

O štai paskutiniai tragiški kalno istorijos puslapiai. Esesiniškai požemiuose kalno tarybinius karo belaisvius. Po to kalno aikštėje iki šios vasaros lrykštė mažieji Kūdikių namų piliečiai, o po kalnu tingiai išsėjosi miesto daržovių sandėlio sočios raugintų kopūstų ir agurkų statinės.

Praėjusių metų vasarą kalno papėdėje žmonės išsirikiavo paskutiniam šturmui. Spec. mokslinės restauracinės gamybinės dirbtuvės archeologei Irenai Jučienei iškilo uždavinys —

iš žemės sluoksnių perskaityti šio kalno gynybinių įrengimų istoriją, o šių eilučių autoriui — ištirti ir restauruoti buvusį įrengimų vaizdą iš atkastų mūrų fragmentų, kurie negailėtinai sunaikinti ir palaidoti po tais žemės sluoksniais.

Tyrimai greit parodė: čia būta paties stipriausio Vilniaus miesto sienos elemento — požeminio artilerijos forto — bastiono.

Dabar įkopkime į Vilnelės krantą ir pažiūrėkime, koks buvo anuomet tas Vilniaus bastionas, kuris atgimsta restauracijos projekte.

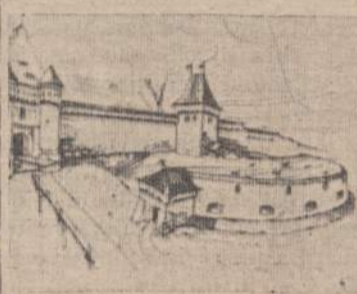
Visą Bokšto kalno papėdę juosia 120 metrų ilgio ir 8 metrų aukščio mūro siena, apriečianti kalną tarp Bokšto ir Subačiaus gatvių. Šios milžiniškos pasagos galuose priglausti požemio vartų priestatai. Juose įrengti vartai — vieninteliai išėjimai už miesto sienos, skirti slaptiems išpuoliams bei patrankų įvežimui. Vilnelės pašlaitė pereina į platų griovį, pastojantį mums kelią. Jau iš tolo mus seka budrios šaudymo angų akys. Jų kiaurymėse — patrankų žiotys. Apėję išoriniu krantu, per Subačiaus vartų pakeliamąjį tiltą patenkame į aptvertą miestą. Vidinė sienos puse, aukštai virš galvos visą senąjį Vilnių apibėga ištisinis medinis balkonas — gynybinė galerija su šaudymo angomis sienose, stabtelėdama ties kiekvienu miesto vartų bokštu. Iš Bokšto gatvės, pakilę laiptais į bastiono bokštą, pakliūvame į tamsią patalpą, be langų. Nuimamos kopėčios veda į viršutinius aukštus. Prieš akis — didžiulės durys į ilgą tunelį, einantį į kalno vidų. Pasišviesdami blausiu žibintu, leidžiamės vis gilyn ir už 50 metrų prieiname antrąsias geležim apkaltas duris. Patenkame į pusračiu išlenktą daugiau kaip šimto metrų ilgio, 4 metrų pločio ir 5 metrų aukščio patalpą

Dabartinis požeminis šaudyklos vaizdas

Bastiono bokštas, žiūrint iš Subačiaus gatvės.

Taip atrodys bastionas po restauracijos, žiūrint nuo Subačiaus vartų.

— milžinišką koridorių, vos apšviestą per aukštuose skliautuose išmurytus langus. Trijų metrų storio sienose įrengtos šaudymo angos, kuriose rikiuojasi 12 tvirtovinių patrankų. Akmeniniai ir geležiniai sviediniai. Kūrenasi du židiniai — ugnis patrankų užtaisams padegti. Įvairūs artilerijos pietaisai, rėčkos su vandeniu patrankų vamzdžiams aušinti ir valyti, didžiuliai šuliniai su sukamais velenais... Praėjo 400 metų. Kaip jį panaudoti? Įrengti mu-

ziejų? Nutarta: aludė. Žinoma, ne paprastą. Prie stalų čia bus 200 vietų.

Remiantis archeologais ir architektūriniais tyrimais, jau sudaromi bastiono restauravimo ir aludės įrengimo projektai. Aludės ūkiui reikia papildomų patalpų: virtuvės, sandėlių, šaldytuvų, buitinių patalpų. Jas reikia įrengti šalia esamų bastiono patalpų, kurios bus skirtos aludės laikytojams. Naujasis patalpas — o jos užims kelis šimtus kvadratinųjų metrų — reikia tinkamai įkomponuoti paminklo sklype arba paslėpti po žeme. Tai irgi ne lengvas uždavinys. Utilitariniai poreikiai visada sudaro grėsmę paminklo istoriniam turiniui, emocionalumui ir autentiškumui. Atsakomybė už paminklo likimą pagimdė savotišką paminklo pritaikymo ir papildymų projekto konkursą. Penkis projekto variantus sudarė architektų grupė: A. Jankūnas, V. Parčiauskas ir J. Vanagas, vėliau — V. Parčiauskas ir A. Purlys, penkis — šių eilučių autorius.

Šiemet senasis bastionas jau turėtų atverti svečiams savo duris: pradėti antrąjį taikų savo gyvenimą.

Kaip atrodys ši aludė?

Jos lankytojas, kaip ir ano meto sargybinis ar artilerininkas, užkops iš Bokšto gatvės į antrąjį bastiono bokšto aukštą, kur jį pasitiks vestibulis su aliejaus žibintais, molio plytų grindimis, akmens mūro sienomis. Gatvės lygyje bus antras įėjimas. Koridoriumi, dabar tuneliu, svečias nusileis gilyn į buvusią požemio šaudyklą. Šaudyklos salės susidės iš dviejų dalių: dienos aludės salės ir vakarinės. Požemio interjeruose pirmiausia bus tiksliai restauruoti visi čia buvę paminkliniai elementai: šaudymo angos durys, židiniai, šuliniai, plytinės grindys, netinkuoto mūro sienos. Kiti aludės interjero elementai: baldai, apšvietimas ir serviruotė vėl galės būti įvairūs:

(Pabaiga 5 psl.)

GOLFO ŽAIDĖJAS

ČIA UŽSUKS...

(Atkelta iš 4-to psl.)

rūščioje šaudyklos erdvėje gali pritikti ir vykusiai parinktos modernios formos, ir tiksliai atkurta XVI amžiaus etnografija, ir, gal būt, kai kuri tarpinė improvizacija. O gal aludės lankytojas čia ras ir natūralią, mažai pakeistą XVI amžiaus bastiono aplinką: šaudymo angose — kelias patrankas, šalia — sviedinius, parako statines. Sienose išmūrytuose židiniuose godžiai dega pušinės pliuskos. Paprasti suoliai, krėslai ir ilgi stalai, apšviesti nešiojamais žibintais. Čia pat sukabinti ir atremti jų ginklai: lankai, skydai, ietys ir alebardos. O štai grįžta ir senoji įgula — oficiančiai, apsirengę (ne kasdien) XVI amžiaus artilerininkų rūbais.

Atneša mums alaus ąsočių, pastato tiesiog ant tuščios statinės, pakursto ugnį, apverčia ant didžiulio iešmo kepamą briedieną. Susėdame apie židinį ant meškos kailiais užtiestų pasėty...

Panašaus profilio aludė galėtų pasitarnauti ir naujoms gražioms tradicijoms kurti. Šiandien jau, tur būt, ne vienintėli ta Paryžiaus kavinė, įrengta paprastame sename rūsyje, kur dainuoja XV amžiaus dainas ir groja tos epochos instrumentais. Visose šalyse didžiausią pasisekimą turi istorinio - etnografinio profilio užėigos.

Žinia, mūsų kavinėse ir restoranuose dažniausiai laikas praleidžiamas neturiningai. Seniau baudžiauninkas dvaro karčiamoj privalėdavo išgerti nustatytą kiekį degtinės, kad dvarininkas įvykdytų "finansinį planą". Ar ne tai suformavo "tradiciją" vaišinti svečius per prievartą. Kartais, apsilankęs kai kuriose užkandinėse (ypač miesteliuose ir kolūkiuose), pagalvoji, jog mes nedaug pažengėme nuo tų senųjų karčiamų. Daugelyje miestų įsikūrė ir pritrūkusios įdomių programų, vėl užsidarė "Jaunimo kavinės". Pirmą klaidą: jos turėjo įvykdyti tipinio dydžio finansinius planus, todėl jų direktoriai rūpinasi pasotinti ne lankytojų dvasią, bet kūną. Kitaip neišsiversi. Juk mes patys pagal senas tėvų tradicijas vis dar einame į panašias užėigas anaipol ne filosofuoti. Svetur yra kitaip, bet mums tai dar neįprasta. Antra, nereikėjo tose jaunimo kavinėse programos organizuoti vien visuomeniniais pagrindais. Paprastai kavinės laiko mažus orkestrus. Mūsų aludei gal jo ir nereikės, gal kai kurios vakaro programos vyks ir visuomeniniais pagrindais, tačiau dalis jų būtina turės būti finansuojama, o svarbiausia — reikėtų turėti gabų, gerai apmokamą specialistą — meno vadovą. Aludėje galėtų sekmingai debiutuoti studentai muzikai, aktoriai, literatai ir šiaip jaunų entuziastų pajėgos. Tačiau aludės klubo meno vadovas, organizuodamas vakaro programą, neturėtų pamiršti, kad čia ne scena, bet aludė. Aludė — praeities paminklas, kalbant apie pačias aktualiau-

MARIJA GIRDVAINIENĖ

"69" Meno studijos klasėje tapyba

NATURMORTAS

PASKUTINIS POSĖDIS

Tokiu pavadinimu yra išėjusi Juozo Audėno atsiminimų knyga. Knygoje yra parašytas paskutinis Nepriklausomos Lietuvos respublikos Ministerių Tarybos posėdis, įvykęs 1940 m. birželio 14-tos naktį, apie 12-tą valandą.

Dėl to posėdžio smulkesnio aprašymo ir buvo laukiamas J. Audėno pasisakymas.

Veik visi kiti to posėdžio dalyviai yra mirę.

Gera padaryta, kad to posėdžio aprašymas veik visoj mūsų spaudoje buvo paskelbtas, todėl čia jo suminėti netenka. J. Audėno atsiminimų knygoje sudėta atsiminimų pradant jo vaikystės dienomis. Į tuos atsiminimus įdėta daug širdies ir meilės savam kraštui — Lietuvai. Skaitant vietomis pajunti širdį kutenant ir sudrėksta akys, prisiminus kas buvo ir ko mes laikinai netekome.

Atsiminimai siekia carinės Rusijos valdymo metus Lietuvoje. Tuos metus, kada Pekliškos knygos turėjo dar pasisekimo. Greta tos knygos buvo šventųjų aprašymas, bet neturėta švento rašto, kuris tarp kitų tautų jau giliai buvo prigijęs. Tai buvo anie tamsieji metai Lietuvoje, kada nebūta savo rašto ir reikėjo jis (svetur) spausdinti ir slaptai Lietuvoje platinti. Bet ir tada būta pragiedrulių, susipratusių savų tautiečių, kurie skynė kelią į geresnę Lietuvos ateitį.

Anuomet Lietuvos mokyklose lietuvių kalbos dėstymas buvo uždraustas, bet būta ir tokių mokytojų, kurie nepaisė ano uždraudimo. Štai J. Audėnas prisimena Kupreliško mokyklą. Esą, nors mokykla buvo rusiška, bet lietuvis mokytojas Gužys ją vedė grynai lietuviškoje dvasioje. Tai jau būta porevoliuciniiais metais Lietuvoje — 1907 m. Lietuvių tauta jau buvo atbudusi, ieškanti

sias mūsų dienų problemas. Didžiausia nelaimė būtų, jei šis nepakartojamas paminklas tapų paprasta miesto smukle.

išeities. Prisiminta knygoje ir Lietuvos kolonizacija. Tada, kaip ir dabar, siekta Lietuvos surusiniimo. Tik carinės Rusijos valdymo metais tas rusiniimo darbas palyginti nebuvo toks žiaurus, kokį dabar tenka pergyventi Lietuvos gyventojams. J. Audėnas prisimena ir Pirmąjį Pasaulinį Karą bei vokiečių okupacijos metus Lietuvoje. Suminimi kokie laikraščiai tada pasirodė. Tarp jų nepamiršta Darbo Balsas. Anot J. Audėno, sodžiuje šis laikraštis buvo svetimas.

Kadangi to laikraščio redakcijoj, pradant 1918 m. vasara, man teko dirbti, tai turiu žinių, kad Darbo Balsas turėjo žymiai daugiau skaitytojų, negu kiti laikraščiai tuo metu pačių lietuvių leidžiami. Darbo Balsas savo metus baigė turėdamas virš 12 tūkstančių skaitytojų. Negalėjo išeiti bolševikams Vilnių užėmus.

Prisimindamas šokantį Lietuvos jaunimą anos vokiečių okupacijos metais, autorius sako, kad ir dabartinėje sovietų okupuotoje Lietuvoje, nežiūrint baisaus teroro, žiaurios priešpaudos ir materialinių trūkumų, jaunimas šoka ir dainuoja".

Taip, šoko ir dainavo ir vokiečių okupacijos metais, bet tos dainos skatino jaunimą veikti, burtis, susiprasti. Ir pirmai pragai ištikus, tas pats šokęs jaunimas stvėrėsi ginklo išvyti iš savo šalies okupantus, nepaisant, kas jie buvo.

Neabejojama, kad ir šios okupacijos metu šokas ir dainuojas Lietuvos jaunimas ne tik trypia, krikštauja, bet savy ugdo atsparumą ir ryžtingumą prieš svetimus - atėjūnus.

J. Audėnas linkęs manyti, kad kaimo politinis susiskirstymas kaip ir pati politika tada buvo svetima. Taip tik atrodė. Jau 1905 m. revoliucija kaimo žmonių pakylėjo politinį susipratimą. Tada ir vėliau visa lietuvių spauda pasaulėžiūriniai buvo pasiskirsčiusi ir atitinkamų sambūrių leidžiama. Tas

pats juk buvo ir spaudos draudimo metais. Viena tikra, kad kaimo žmonės neskubėjo politiniai reikštis, lūkuriaivo geros progos. Ir štai, atėjus rinkimams į St. Seimą, kaimo žmonės parodė savo politinį subrendimą. Kitaip nebūtų buvę tiek daug balsuotųjų, jei kaimo žmonės būtų šalinęsi politikos.

J. Audėnas aprašo retai kieno plačiau suminėta pogrindžio veikimą neseiminiais metais Lietuvoje. Tada krikščionys de-

(Nukelta į 6 psl.)

SIŪSKITE PINIGUS

I LIETUVĄ

PINIGAI SIŪSTI PER GRAMERCY

Įteikiami gavėjui kaip PINIGAI per Bank For Foreign Trade, Maskvoje.

JŪS ESATE SAUGŪS TIK SU FIRMA TURINCIA LEIDIMA. JOKIŲ TARPININKŲ, JOKIŲ PASLĖPTŲ RINKLIAVŲ. MŪSU 20 METU VEIKLA BIZNYJE GARANTUOJA JUMS PATENKINTĄ PATARNAVIMĄ.

Visos perlaidos pilnai garantuotos ir apdraustos.

Turi Bankų Dept. leidimą ir apdraudą.

Apsidraudę \$20.000.00.

Oficialios USSR kvitos pasirašytos gavėjo.

Pristatoma per 2 savaites. Jokių atskaitymų.

Kursas:

9 rubliai už \$10.00

Iki \$30.00 — \$2.75

Virš \$30.00 — 10%

GRAMERCY SHIPPING, INC.
744 Broad St., Newark, N. J.

NAUJIENA

NAUJIENA NAUJIENA

JŪS GALITE GAUTI DOVANŲ PAŽYMĖJIMĄ ĮSIGYTI BUTĄ.

Visos kainos apytikrės. Išikraustyti galima maždaug laike 18 mėnesių. Visi butai kartu su virtuve, maudymosi, sanitariniu kampu, foyer ir sandėliuku.

Kainos maždaug:

Vienas kambarys: \$2550.00
Du kambariai: \$4235.00
Trys kambariai: \$6050.00

GRAMERCY

(Įsteigta 1945)

118 E. 28 St. New York, N.Y.

SPAUDA PAVARČIUS IR PASKAIČIUS

(Atkelta iš 2-ro psl.)

Dar rašytojų draugijos pirmininku būdamas Ben. Babrauskas prieš daug metų viešumon metė lietuvių išmierią, viename rašte išaiškindamas, jog tas ne inteligentas, kurs nenumeroja vienuolių pranciškonų leidžiamų "Aidų".

Korespondencijoje iš Detroito Alfonsas Nakas vaizdingai aprašė dabartinio "Aidų" redaktoriaus Juozo Girniaus apsilankymą (iškilmingai — vizitaciją). Ir nuo savęs pridėjo: ... reikia būti gerokai lietuviškai puslaukiniu, kad nenumerouoti šiuo metu egzistuojančių kultūros žurnalų — "Aidų" ir "Metmenų"...

Su tokiu mastu pasiūkėtu gerokai. Gal mastas tvirtai rankoje laikytas, bet ar gerai išmatuota? Kultūros žurnalų turime ir daugiau. Kodėl tik tie du parinkti mieru lietuviui į "gerokai lietuviškai puslaukinį" klasifikuoti?

A. Tautkui, "Naujienose" balandžio 24 d., pavyko geriau išmatuoti "Aidų" kultūrą ir viešai paaiškinti, jog "Aidų" žurnalo esama "dvigubo standarto", kuriam tiesa yra daloma: vienokia saviskiam ir kitokia nesaviskiam.

Jei lietuvis, pamatęs tą "dvigubą standartą", "Aidų" žurnalo neskaityt ir nenumerojot, kodėl jį "gerokai lietuviškai puslaukiniu" vadinti?

Gegutės kiaušinis kielei ir "frontininkų" užperis

A. Tautkus neapsiriko. Įrodo "Aidų" balandžio numeryje paties redaktoriaus Juozo Girniaus priedas prie Felikso Jucevičiaus straipsnio.

"Aidų" redaktoriaus Juozas Girnius elgiasi tartum Lietuvos gegutė: frontininkų kiaušinį ritina į kitų lizdą. Gegutė į kielės lizdą dėdavo sveiką kiaušini,

Ja Ann Prentice laimėjo Dallas miesto Civitan Open golfo rungtynes. Josios draugės, keršto ar džiaugsmo vedinos, žiupo laimėtoja ir su drabužiais įmetė į maudymosi baseiną. Laimėtoja nesupyko, nes ji žino, kad su garbės titulu jai bus įteiktas ir \$2,500 čekis.

gas ir dr. (daktaras — kurio nors mokslo.)

"Aidų" redaktoriaus pasiskoma ne dėl kurios nors vienos F. J. rašte išdėstytos minties. Tačiau, atrodo, jog skaudžių skaudžiausiai "Aidų" redaktoriaus pasijuto paliestas Felikso Jucevičiaus išvadų apie 1941 m. istoriją, ypač apie vadinamąjį

(Nukelta į 7 psl.)

PASKUTINIS ...

(Atkelta iš 5-to psl.)

mokratai kartu su valstiečiais liaudininkais buvo sudarę lyg savotišką koalicijos ašį. Jų atstovai slapta rinkdavos, tardavos kas darytina ir mėgino legaliomis priemonėmis paveikti to meto vyriausybę. Tos ašies dalyviai buvo įvairiais, nors ir painiais klausimais susitarę.

Čia prisimintina, kad jei tokia ašis būtų susidariusi 1926 m. tretįjį Lietuvos seimą išrinkus, dabar neturėtume tokios gėdos, kaip tų pačių metų gruodžio 17 d. perversmas.

Socialdemokratai tuomet nenesiveržė į valdžią. Jų dalis buvo įsitikinusi, kad trečiojo Seimo rinkimų duomenys nepaivaizduoja Lietuvos gyventojų tikras nuotaikas. Buvusi krikščionių koalicinė vyriausybė gyventojų daugumai buvo įkyrėjusi savo nevykusiais darbais. Todėl net ūkininkijos dalis balsavo už socialdemokratų, kuriems jų programa buvo sveti.

Manyta, kad kraštui gal būtų sveikiau, jei tų rinkimų pasėkoj ir vėl valstiečiai liaudininkai sudarytų koaliciją su krikščionimis demokratais. Bet valstiečiams liaudininkams griežtai atsakiusi sueiti į bet kurį sąlytį su krikščionių demokratų bloku, socialdemokratų buvusioje tada konferencijoje balsų dauguma buvo nutarta dėl vyriausybės sudarymo tartis su valstiečiais liaudininkais.

O kaip neseiminiais metais pagrindų susidarė koalicinė ašis tarp krikščionių ir liaudininkų, tai socialdemokratai, nors žinojo ir net kaip kieno buvo raginami prie tos ašies prisidėti, bet pasiliko nuošaly, linkėdami jiems pasisekimo.

Kaip tų visokeriopų pasitarimų ir spaudimų pasėkoj tautininkai pajuto netikrumą, tai prezidentas sutiko kviesti į ministeriją iš opozicijos. Nors buvo teigiama, kad į vyriausybę pakviesti specialistai ir vyriausybė ne koalicinė, kaip iki tol

buvusi. Socialdemokratų tada ejęs laikraštis Mintis pasisakė, kad nors socialdemokratai naujoje vyriausybėje neturi savo atstovo, bet vyriausybės kraštui naudingus darbus remis, turint galvoj tarptautinę pasaulinę padėtį ir galimo karo grėsmę.

J. Audėnas apie gruodžio 17 dienos perversmą sako: "didžiau sia valstybinė gėda yra per mažą. Jeigu po perversmo, naujai vyriausybei prie valstybės vairo atsistojus, būtų buvęs tęsimas normalus valstybinis gyvenimas, tai tuomet būtų galima ir taikytis su tuo, kas įvyko. Bet deja... Perversmas padarytas. Gėda tiems, kas jį vykdė, gėda tiems, kas jį nesustabdė. Perversmas nuėjo visai kitais keliais, nes buvo paimta visai kitokia valdymo kryptis, kas sužalojo lietuvių tautos valstybingumą".

Teisingi žodžiai!

J. Audėnas savo atsiminimų knyga Paskutinis Posėdis įneša daug šviesos į tų mūsų netolimą praeitį, kuri Lietuvos okupanto visai murzinama, niekinama, falsifikuojama.

Nenuostabu, to mūsų kaimyno, pradant penkioliktą šimtmečiu, buvo pradėta kėsintis į Lietuvos žemes, o vėliau kito mūsų kaimyno iš vakarų padedant, Lietuvos žemėmis pasidalinus, buvo užsimota lietuvių tautą sutarpinti rusuose.

Seni iš istorijos paveldėtu įgudimu ir dabar tas kaimynas iš rytų, padedant vakarų kaimynui, primetė Lietuvos gyventojams savo vidaus santvarką ir taip pat siekia iš lietuvių tautos išugdyti "sovietinį žmogų", beveidį, klusnų rusifikacijai įrankį. Neišgrauš!

Greta K. Bielinio atsiminimų Dienojant, Penktieji Metai, St. Kairio — Lietuva Budo ir Tau, Lietuva, J. Audėnas savo atsiminimais kaip ką papildo, naujo pasako ir svarbu, kad jis savo atsiminimus privedė iki Paskutiniojo Posėdžio 1940 m. birželio 14 d. Nei K. Bielinis, nei St. Kairys netesėjo, nors ir buvo užsimoję ir pasiryžę savo prisiminimus baigti Lietuvos nepriklausomybės sužlugdymo metais. Deja, mirtis tą darbą nutraukė. Tiesa, K. Bielinis paliko surašytų atsiminimų rankraštį Gana to Jungo iki St. Seimo durų, anot jo sakytų žodžių. Tas jo 500 puslapių mašinėlė rašytų atsiminimų veikalas šių metų buvyje bus ALSS Literatūros Fondo išleistas.

J. Vlks.

J. AUGUSTAITIS

ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA

154 pusl. knyga.

Kaina \$1.50

Nei vienas žmogus, noris pažinti nepriklausomos Lietuvos ir Antano Smetonos valdymo laikotarpį, negalės apsieiti be J. Augustaičio paruoštos studijos. Ši knyga būtina kiekvienam, norinčiam pažinti netolimą Lietuvos praeitį. Lietuvoje gyvenusieji ir Smetonos valdymo laikotarpį pažįstantieji žmonės tvirtina, kad J. Augustaitis teisingiausiai ir tiksliausiai aprašė ir įvertino Antano Smetonos veiklą.

J. Augustaičio knyga galima gauti "Naujienose" darbo valandomis. Kas negali užėiti į "Naujienas", tai prašomas persiųsti \$1.50 čekį arba Money Orderį, pridėdant 20 c. persiuntimui paštu, tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 SO. HALSTED STREET, CHICAGO, ILLINOIS 60608

Gavę pinigus, tuojau knygą pasiūsimė.

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

Žumbakienės, Blyskio, Aleksos paroda

Praėjusį savaitgalį Chicagos lietuvių meno galerijose vienu kartu suplankė net kelios parodos — dail. Vytauto Igno Chicago Savings and Loan meno galerijoje, Antano Petrikonio Čiurlionio galerijoje, Alf. Dargio ir Kęstučio Zapkaus Kazimir galerijoje, 620 N. Michigan Ave.

Praėjusį šeštadienį, gegužės 13 d. 69 Meno galerijoje, 2612 W. 69 gatvė, buvo atidaryta mūsų jaunosios kartos dailininkų Giedrės Žumbakienės, Henriko Blyskio ir skulptoriaus Petro Aleksos kūrinių paroda. Į parodos atidarymą atsilankė gražūs burs menininkų bičiulių bei kolegų. Ponai Orentai, galerijos šeimininkai svečius pavaišino šampanu.

Dail. Giedrė Žumbakienė išstatė 16 emalio darbų. Puikūs josios emalio darbai, vėlesniuose darbuose ji įvedė nauja, ko anksčiau, rodos, nebuvo, tai reljefinių kompozicijų stilių. Čia dailininkė improvizuoja kolažo — lipdybos kompozicijas. Emalio technika, jo išdegimo procesas pareikalauja didelio pritarimo ir kruopštaus darbo. Labai gražiai suderintos spalvos. Visi žumbakienės kūriniai tinkamai primontuoti prie tamsaus ir šviesaus medžio lentelių, žiūrint, koks kūrinio spalvų tonas. Būdingi spalvų ir kompozicijos atžvilgiai emalio kūriniams: Nr. 28, 27, 24, 34, 33, sudaryti po 2, po 4 ir po 6 metalo plokštes.

Dail. Henrikas Blyskis išstatė 13 grafikos darbų, daugiausia spalvotų ofortų, keletą medžio raizinių ir kombinuota technika atliktų darbų. Kaip dail. Žumbakienė, taip ir dail. Blyskis, — nesibazuoja formalistinėmis priemonėmis ar įprastinėmis technikomis, bet daro pažangą, kaip jauniems menininkams dera. Šį kartą ir vienas ir antras įnešė daugiau estetinės šviesos. Blyskio spalvo-

ti ofortai su žalsva, gelsva ir juoda arba melsva spalva sudaro labai simpatišką momentą. Jo kompozicijos su skrajojantiomis "dvaselėmis" primena surrealistinę formą su maža Chagalo esencija. Blyskis turi plačią kūrybinę fantaziją ir gerą techniką.

Skulptorius Petras Aleksa tikrai tris vėliausias skulptūras teišstatė. Visos skulptūros iš skirtingos medžiagos. Viena įdomi iš plastikos, antroji iš metalo, o trečioji — maišytos medžiagos. Petras Aleksa jau nuo seniau mums gerai pažįstamas kaip moderniosios skulptūros puoselėtojas. Jo darbai išradingi, turi mintį ir formą.

Bendrai ši trijulės paroda gera, geri darbai ir patartina juos pamatyti.

Apie dailininkus

Giedrė Žumbakienė baigė St. Xavier Kolegiją BA laipsniu. Dabar tęsia studijas Chicagos Meno Institute. Dalyvavo įvairiose lietuvių ir amerikiečių parodose.

Henrikas Blyskis nuo 1960 metų studijuoja tapybą ir grafiką Chicagos Meno Institute. Dalyvavo Dailės grupės ir kitose parodose. Šiuo metu vienas iš lektorių Lietuvių Dailės Studijoje Chicagoje.

Petras Aleksa baigė Institute of Design of J.T. Bachelor of Science laipsniu. Dalyvavo Dailės grupės parodoje, Dainavos mokyklos parodoje 1964 m. ir kitose parodose.

Paroda tęsis iki gegužės 27 d. Ąėjimas nemokamas. Lankymo laikas kasdien nuo 1:00 v. p. p. iki 9:00 v. v. M. Š.

UZUOJAUTA

— Kaip liūdna girdėjau, kad tu yra Jūsų uošvė...

— G-dytojas pranešė linksniai, kad jos sveikata net gerėja.

Jaunų mergaičių dailės darbų paroda Balzeko muziejuje

Praėjusį sekmadienį, gegužės 14 d. popietį Stanley Balzeko, Jr. Lietuvių Kultūros Muziejuje, 4012 Archer Ave., buvo atidaryta Marijos Aukštesniosios mokyklos mergaičių dailės darbų paroda. Į atidarymą atsilankė gausiai žmonių. Svečiai buvo pavaišinti "puncu".

Beveik visos mergaitės dalyvaujančios šioje parodoje yra lietuvaitės: Helen Balanda, Adrienne Barauskas, Janet Bryscan, Charmaine Dluski, Juratė Eidukas, Janice Gramaila, Žibutė Jurėnas, Regina Karvelaitis, Arlene Klimkiewicz, Irene Lapinskas, Barbara Lauskey, Gražina Maleckas, Irene Mitkus, Geri Muskus, Daina Naris, Raima Plechavičius, Janice Prible, Mary Lou Pudge, Susanne Radavich, Christine Ramski, Arlene Reches, Aldona Rozenas, Ann Marie Scott, Vida Slavinskas, Carol Statkus, Ramunė Stravinskas, Arilda Vailokaitis, Sylvia Zalagėnas ir Nancy Zayner.

Yra pasigėrėtinų darbų, kai kurie iš jų darbu intriguoja, pvz., Raimos Plechavičiūtės derinys labai gražiai atliktas su taupiom spalvomis, tamsiais plėmais ištisinis papuošalas. Geri Muskus spausdiniai, vienas kūrinys labai gerai atliktas dail. Mikalojaus Ivanausko "liepsnos tapybos" technika, didokas paveikslas, Irenos Lapinskaitės "foil" reljefinis darbas sumafinai atliktas. Irenos Mitkutės kolažas įdomus. Yra ir daugiau gerų dailės darbų.

Ši paroda yra jūry komisijos konkursiniu keliu atrinkta, tad vėliau mūsų lietuvaiteis su savo darbais prisijungs prie kitų aukštesniųjų mokyklų mokinių ruošiamų parodų.

Parodą galima aplankyti nuo 1:00 iki 4:30 val. popiet.

St. Balzeko Lietuvių Kultūros Muziejuje, 4012 Archer Ave. antrame aukšte yra įrengtas specialus skyrelis, kur įskabinata lietuvių dailininkų nuotraukos, imtos įvairiomis progomis. Čia pasidarbavo Balzeko muziejaus tarybos narys p. K. Baltramaitis.

HENRIKAS BLYSKIS
MEDŽIO RAIZINYS

250 ŽMONIŲ APLANKĖ MOKINIŲ PARODA

St. Balzeko Jr., Lietuvių Kultūros Muziejaus (4012 Archer Ave.) mokinių suruoštą parodą bal. 30 d. aplankė 250 žmonių. Darbus premijom atrinko dail. Zita Čodeikienė, Giedrė Žumbakienė ir Val. Ramonis. 1-mą premiją laimėjo Bonnie Basic; 2-rą premiją laimėjo Sue Yuška; 3-čią premiją laimėjo Frank Byčlūnas. Pažymėjimus gavo: Ann Marie Przewoznik, Laura Teil, Tom Yuška. Specialų pažymėjimą gavo Mrs. Pearl Margolis.

Pamokos vyksta sekama tvarka: pirmadienį vak. 7:00 iki 9:00 suaugusiems. Šeštadienio rytais vaikams nuo 10:30 val iki 12:30 p. p.

Norintieji mokytis dailės gali užsiregistruoti pas Mrs. Anna Carlson VI 7-2411 tarp 1:00 ir 4:30 p. p. kasdien.

Pamokas duoda Alvydas Byčlūnas šeštadieniais, o Juozas Mikelevičius — penktadieniais.

DAIL. SESUO MERCEDES LAIMĖJO 2-RĄ PREMIJĄ

religinio meno parodoje metodistu suorganizuotoje Aurora, Ill. šioje parodoje dalyvavo arti 70 dailininkų. Premijas paskyrė komisija Chicagos Meno Instituto ir šiaurinio Ilinojaus universiteto meno specialistai profesorai. Premiją laimėjo sesers Mercedes paveikslas.

Sesuo Mercedes dėsto meną 69-tos galerijos Meno studijoje.

GIEDRĖ ŽUMBAKIENĖ

(EMALIS)